

УДК 316.37:316.66.1

І. В. Васюк

ПРОБЛЕМИ ОСОБИСТОСТІ В КОНТЕКСТІ СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКОГО ДИСКУРСУ

Національний медичний університет імені О.О. Богомольця
Індекс ORCID ID <https://orcid.org/0000-0001-8453-9502>

Анотація. У статті розглядається проблема особистості з урахуванням цілісності людини на засадах холізму, методології синергетики. Обґрунтовано провідне значення у філософії персоналістичних підходів до особистості в контексті духовних, трансцендентних вимірів власне людського буття. У роботі проаналізовані альтернативні споживацькому суспільству форми самовизначення сучасної людини на основі дослідження деяких субкультур (велнес-культура, селфхелп-культура, нью-ейдж-культура, дауншифтинг та ін.).

Ключові слова: людина, особистість, цілісність, синергетика, духовність, свобода вибору, самовизначення як особистості, альтернативні життєві стратегії, субкультура, велнес-культура, селфхелп-культура, нью-ейдж-культура, дауншифтинг.

Вступ

Посилення впливу суспільства масового споживання призводить до дегуманізації усіх сфер життєдіяльності людини. Тому сьогодні все більшої актуальності набувають дослідження поведінкових стратегій, альтернативних сучасному суспільству масового споживання, масово-інформаційної культури, споживацьких цінностей.

Мета і завдання

У контексті соціально-філософських підходів дослідити специфіку самовизначення особистості, моделей її життєвих, поведінкових стратегій, альтернативних сучасному масовому споживацькому суспільству. Із цим пов'язана необхідність виконання завдань:

- обґрунтувати необхідність цілісних підходів до людини як особистості на засадах холізму, методології синергетики;

- експлікувати соціокультурні (імперсоналістичні) та персоналістичні підходи до проблеми особистості, питання детермінації людини зовнішніми соціальними чинниками та її самовизначення як особистості в процесі духовного сходження;

- дослідити особливості деяких субкультурних рухів у контексті альтернативних сучасному масовому суспільству форм самовизначення людини, її життєвих та поведінкових стратегій.

Методологія дослідження ґрунтується на методологічних засадах соціальної філософії та філософської антропології, зокрема міждисциплінарних, синергетичних у розумінні цілісності людини, розвитку її як особистості. У процесі дослідження були використані діалектичний, системно-логічний, компаративний та соціокультурні методи.

Результати

Проблема людини, формування її суб'єктивного внутрішнього світу постає наскрізною проблемою в історії філософії. У контексті соціально-філософського дискурсу особливого значення набувають питання детермінації людини природними, біологічними й соціальними чинниками, зовнішніми умовами та її внутрішнім самовизначенням як особистості, свободою вибору духовних і культурних цінностей, поведінкових стратегій, способу життя.

Одним із провідних концептів сучасного філософського дискурсу є розуміння цілісності

людини як біо-психо-соціально-духовної істоти, що зумовлює необхідність подолання будь-яких однобічних підходів, які абсолютизують значення однієї зі сторін людського ества, зокрема, біологічного або соціального в людині. Наприклад, представники біологізаторських підходів тлумачать людину як істоту, детерміновану законами природи (П. Гольбах), як «біологічний організм, який взаємодіє з матеріальним і соціальним середовищем» (Е. Мерфі). Людським інстинктам, генетичній спадковості, біологічним властивостям надається виняткове значення в детермінації внутрішнього світу людини, її поведінки, включаючи й асоціальні форми (Ч. Ломброзо, Г. Спенсер, В. Шелдон та ін.). Натомість прибічники соціологізаторського підходу, розповсюдження якого історично було зумовлено у вітчизняному суспільствознавстві, абсолютизують значення соціальних факторів у формуванні людини. Догматичне тлумачення марксистських ідей щодо сутності людини як «скупності суспільних відносин» призвело до уявлень про людину як винятково соціальної істоти, особистість як продукт соціокультурної обробки індивіда. Проте передумовою соціального розвитку людини є її існування як живої істоти, як представника Homo Sapiens. Успішність соціалізаційних процесів значною мірою залежить від стану здоров'я людини, врахування її природних схильностей і задатків (Васюк, 2019: 87). Нарешті, життєдіяльність людини, як і соціуму, нерозривно пов'язана з впливом зовнішнього природного середовища. Зворотною стороною наростаючої екологічної катастрофи в умовах сучасної техногенної цивілізації є антропогенна катастрофа, апокаліптичні сценарії «постлюдського майбутнього» (Ф. Фукуяма).

Ідея взаємозв'язку природного, біологічного і соціального у життєдіяльності людини достатньо чітко простежується у формуванні у II половині ХХ ст. нових міждисциплінарних напрямів, які ґрунтуються на інтеграції біологічних, медичних, філософських, гуманітарних знань (біоетика, біомедична етика, екологічна етика, валеософія та ін.). Йдеться про розширення етики відповідальності, яка виходить за межі міжлюдських відносин на рівень морального ставлення до всього живого і життя взагалі, відповідальності людини «... за своє життя, життя інших людей, усіх живих істот, екосистеми та майбутніх поколінь» (Potter, 1988: 48).

Зі становленням постнекласичної парадигми науки та філософії, що ґрунтуються на засадах холізму, плюралізму, методології синергетики, на зміну принципу ієрархічності різних рівнів буття, властивих класичній філософії, приходиться ідея взаємопроникнення, органічного взаємозв'язку матеріального та ідеального, природного, біологічного і соціального, духовного, що й зумовлює специфічність, унікальність феномену людського буття. Як відомо, Г.Хакен перше значення терміну «синергетика» пов'язував із теорією виникнення якісно нових властивостей у цілого, яке складається з об'єктів, які між собою взаємодіють, тобто сукупним колективним ефектом взаємодії значної кількості підсистем, що призводить до утворення стійких структур та самоорганізації у складних системах (Хакен, 1980: 10). Це положення має методологічне значення для розуміння цілісності людини як найскладнішої, багаторівневої, відкритої до світу й водночас самоорганізованої системи, механізмів її особистісного розвитку.

На формування людини як особистості у сучасному суспільстві впливає комплекс соціальних і природних факторів на глобальному, макро-, мікросоціальному та індивідуальному рівнях. Проте людина як «громадянин двох світів» (І. Кант), не є пасивним об'єктом цих впливів, незважаючи на їхній характер та рівні. Вона має здатність до внутрішнього вільного самоствердження у світі, самовизначення як особистості.

Як зауважують українські дослідники І.Чорноморденко та Ю.Карпінський, не важливо, чим людина займається, у якому виді діяльності себе реалізує. Важливо, які вона рішення приймає, як діє в конкретних обставинах, на який результат спрямовує власні справи (Чорноморденко, Карпінський, 2013: 24-25). Тому особа у різних суспільних суперечностях постійно шукає себе, надбудовує свій особистісний рівень завдяки здатності осмислювати, аналізувати, передбачати наслідки власних дій, одним словом, виходити за межі звичайного буденного існування.

Аналізуючи проблему взаємозв'язку зовнішніх умов та внутрішніх детермінантів розвитку людини як особистості на основі постнекласичної методології, ми виходимо з того, «що особистість з точки зору синергетики, це складна, багаторівнева, самоорганізована система» (Ткаченко, 2013: 31). Процеси самоорганізації та саморозвитку цієї системи охоплюють у цілісності різні рівні власне людського буття: природно-біологічний, соціальний, психічний, духовний.

Психологи акцентують увагу на психологічних механізмах самоорганізації. Відомий український дослідник С.Максименко русійною силою становлення особистості як саморозвитку єдиної, цілісної та унікальної системи вважає досі не пізнану її енергію, яку позначає терміном «нужда». Він вважає, що «... власне не потреба і не зовнішні умови слугують джерелом розвитку (вони є чинниками функціонування), а саморух нужди у її складних внутрішніх суперечливих взаємовідносинах із потребами» (Максименко 2008: 30).

У філософському дискурсі особистість людини розглядається через можливість її самоздійснення у свободі вибору, відповідальності й особистій включеності в обставини життя. Разом із тим, в

історії філософії щодо проблеми особистості простежується два основні підходи: соціокультурний (імперсоналістичний) та персоналістичний. Представники першого підходу розглядають особистість як результат соціокультурної обробки індивіда внаслідок соціалізації, тобто як суспільного відносин» (Е. Дюркгейм). Отже, логічним є висновок, що кожна людина в умовах суспільства стає особистістю. Як слушно зазначає В.Сабадуха, концепт «кожна людина – особистість» не здатний запропонувати людині антропологічний та соціальний ідеал. «На сьогодні виникла нагальна проблема пошуку нових соціально-філософських засад буття людини» (Сабадуха, 2013: 55).

У контексті постнекласичної парадигми врахування внутрішніх механізмів саморозвитку людини як особистості особливе значення має звернення до персоналістичних підходів, які було сформовано у філософії під впливом, в першу чергу, християнської духовної традиції. Саме в християнстві людська особа вперше постає у духовних вимірах власне людського буття, як єдина у світі істота, відкрита до трансцендентування. «Створена Богом за Його образом і за Його подобою» (Бут. 1:26). Завдяки вищим проявам духу, свідомості й самосвідомості самоволодінню та свободі людина може виходити за межі свого наявного буття, прагнути до Досконалості, Гармонії, Абсолюту. Якщо «образ» постає як те, чого людина отримала при створенні її Богом, то «подоба» - це те, що повинна людина досягнути через удосконалення, щоб уподібнитись Творцю. Ідея Боголюдини в християнстві відкриває не тільки «шлях згори»: сходження Бога до людини через Боготілення, а й зворотній шлях: сходження людини до Бога, утвердження її через віру, любов, «закоханість у Христа» (М.Бердяєв), самопізнання, чесноти, моральні дії та вчинки (Васильєва, 2014: 159). І.Васильєва звертає увагу на те, що духовне, особистісне сходження людини вимагає від неї концентрації всіх її внутрішніх сил: духовних, психічних, інтелектуальних, фізичних, посиляючись на слова Серафима Саровського: «наш дух – не може зрушитися без того, щоб наша душевність не брала участі в його відродженні та сходженні до Бога» (Тайна человека, 2008: 277). Разом із тим, людина може обрати й інший шлях, надаючи перевагу «земному граду», мирським цінностям та смыслу. Не випадково, що саме у християнстві, зокрема у працях Августина Аврелія, вперше впроваджується й сам термін – persona (особистість), постає питання Божественного Провіденціалізму й свободи вибору та відповідальності людини як особистості.

Підходи до проблеми особистості в контексті духовних вимірів власне людського буття відрізняють різні напрями й школи антропо-персоналістичного спрямування: персоналізм, екзистенціалізм, «філософська антропологія» (М.Шелер), київська світоглядно-антропологічна школа (В.Шинкарук, Є.Андрос, М.Попович, В.Табачковський, С.Кримський та ін.) тощо. За визначенням С.Кримського, «духовність – це завжди шлях до самого себе, до своєї особистості, шлях, що мабуть є найдовшим у людському житті. До того ж він може

бути й небезпечним. Бо люди схильні відносити недолки до інших осіб, а зазірання всередину себе нерідко виявляє те, що ми менш за все бажали б відносити до власної індивідуальності. Тому до духовності не тільки тягнуться, а й відштовхують її від себе (Кримський, 2003: 238).

Небезпека цього шляху пов'язана й зі свободою вибору та відповідальністю особистості за нього, що часто супроводжується відповідними соціальними санкціями, несприйняттям оточуючих тощо й спонукає людину до спокуси «втечі від свободи» (Е. Фромм). Особистість, перебуваючи на межі соціального і трансцендентного, піднімається над соціокультурними нормами і традиціями, критично оцінює їх і керується власними духовними інтенціями, внутрішніми моральними нормами (свістю), гуманістичними цінностями.

У сучасному суспільстві процеси особистісних пошуків людини, її духовного самовизначення актуалізуються у зв'язку з глобалізацією і плюралізацією соціокультурного простору. З одного боку, це сприяє зростанню свободи людини, розширенню можливостей її індивідуального, а з іншого, - посилює ціннісну й смислову невизначеність у пошуках особою духовних основ свого вкорінення у світі.

Сучасне суспільство дослідники (З. Бауман, Ж. Бодрійяр, Н. Луман, Г. Маркузе, Ж.-П. Сартр, М. Фуко та ін.) називають ірраціональним, абсурдним. На думку М. Фолі, наше століття бажав мати державне забезпечення без податків, права без обов'язків, славу без зусиль, секс без зобов'язань, бігові кросівки без бігу, дипломну роботу без роботи (Фолі Майкл, 2011: 85). Абсурдність буття сучасної людини, перетворення її на «двовимірну істоту» (А. Сурожський), яка живе лише у просторово-часовому вимірі, є закономірним наслідком споживацького суспільства, масової культури. Як відомо, провідною тенденцією масового суспільства є його абсурдність, ірраціональна установка «споживання заради споживання».

Розповсюдження гедоністичного типу орієнтацій, «масової», «посередньої» людини, безперечно пов'язано й з особливостями сучасного масового інформаційного суспільства, його якісно новими науково-технічними, технологічними та ін. можливостями впливу на людину. В процесі маніпулювання людською суб'єктивністю за допомогою ЗМІ, новітніх інформаційних технологій відбувається вплив на різні її рівні та пласти: свідоме, підсвідоме, несвідоме, ідеали, цінності, емоції, настрої, почуття та ін. Як відзначає Л. Дротянко, «у фундаменті масової культури лежить стандарт, якому підкоряються кваліфікація робочої сили, стиль управлінської діяльності, стиль життя людей – тип споживання, дозвілля, відпочинок, мода, спорт і т.д.» (Дротянко, 2013: 5). Отже, перед сучасною людиною в процесі її особистісного самовизначення постає проблема збереження своєї власне людської ідентичності, цілісності та унікальності як біопсихосоціальної і духовної істоти. Не випадково, саме традиційні соціальні інститути – сім'я, церква – постають для багатьох людей духовною опорою в житті, про що свідчить зростання релігійності в різних

країнах світу, зокрема в Україні за останні десятиріччя (Держава і церква в Україні, 2019: 12). Для значної частини людей такою опорою постає включення до субкультурних рухів, які сприяють спілкуванню з однодумцями, їхньому самовираженню у спільній діяльності.

Сьогодні науковці наголошують на поширенні стилів життя, які набувають субкультурної спрямованості: дауншифтинг, «велнес-культура», «селфхелп-культура», «ню-ейдж-культура», «терапевтична культура» (Мельников, 2018: 269). Дослідники виокремлюють серед усіх існуючих супутніх практик практики зайнятості (робити те, що дає можливість розвиватися, отримувати задоволення), практики споживання (екологічне споживання якісної продукції), освітянські (впродовж життя вчитися і розвивати власну багатогранність, досягнення різнопланової самореалізації), дозвіллі (дозвілля, як можливість розвитку, туризм) (Настояща, 2018: 38).

Велнес-культура (Wellness culture) – культура здоров'я, яка виникла в 1950-70 рр. у США, хоча своїми коренями сягає Стародавнього світу. Вказана культура усвідомлення передбачає необхідність підтримання власного здоров'я, продовження якісного довілліття. Мова йде про мотивацію на активне підтримання здорового способу життя, заняття спортом, духовну наповненість, підтримку психо-емоційної гармонії з собою і світом.

Нью-ейдж-культура – це молодіжна субкультура, що виникла після другої світової війни й має на меті духовний саморозвиток, зосередженість на внутрішньому світі, досягнення гармонійної єдності між тілом і душею. Ідеологічною основою можуть бути як релігійні віровчення, так і свободна молодіжна творчість, завдяки якій вона виражає власну спрямованість на влаштування мирного і спокійного майбутнього, екологічну безпеку, пропагує вічні духовні цінності, життя без війни. Представники даної групи схильні вважати, що орієнтація на матеріальну сторону життя не передбачає духовного розмаїття і відповідей на внутрішні запитання, пошуку любові, гармонії з іншими, творення добра (Бычков Александр, 2014).

Ще одним субкультурним рухом є масове прагнення до саморозвитку – Селф-хелп. Дана течія бере початок із середини XIX ст. і пов'язується з іменем С. Смайльса, пізніше – на поч. XX ст. – Д. Карнегі. Основна ідея цього руху – пропагування здорових духовних ідей, що сприяють утвердженню загальнолюдської моралі й досягненню особистого щастя, що за своєю суттю суперечить основним канонам суспільства масового споживання. Тим самим дотримання норм традиційної моралі передбачає інтеграцію за способом мислення, поведінки, статусно-рольовим репертуаром, смисловою спрямованістю у різних напрямках спільної діяльності (Вернуться к истокам: чем традиционная культура лучше трендов «SELF-HELP», 2014). Ідея даного напрямку – допомогти людині самовизначитися й не втратити власну автентичність у дегуманізованому споживацькому суспільстві.

Явище дауншифтингу передбачає здатність людини відмовитися від кар'єри, принад розкішного життя, чіткого виконання соціальних очікувань, повної залежності від наперед визначених життєвих програм, стандартизації поведінки і мислення на користь особистій свободі, інтенційній спрямованості на самореалізацію власних потреб. Джерелом суспільного прогресу може стати людина, яка реалізує власні інтенції, зважаючи на універсальну систему цінностей, що сприяє гуманізації середовища її існування.

Автором терміну вважається Джеральд Селент, керівник нью-йоркського Інституту з вивчення трендів (Trends Research Institute), який вперше вжив його у 1994 р. Набираючи все більшої популярності з 70-х років у західних країнах, на пострадянських теренах дане явище з'явилося в кінці 90-х років минулого століття. У ЗМІ наводяться дані, що майже третина американців і понад чверть населення Австралії долучені до руху дауншифтерів. В Україні до даної групи можна віднести лише 4-5 % населення, що однозначно пов'язано із соціально-економічними умовами й нездатністю людей відійти від оплачуваної роботи і жити, як у розвинених країнах, на вже зароблені значні кошти. Тобто дауншифтинг – це рух, до якого долучаються на перетині екзистенційного вибору між соціальними стресами і бажанням зайнятися альтернативними видами діяльності на тимчасовій або ж постійній основі (Шух, 2013). За рахунок вивільненого часу від роботи представники даної соціальної групи віддають перевагу заняттям мистецтвом, агробізнесом, квіткарством, дайвінгом, фотографією, викладанням іноземних мов, східним практикам на Гоа і т. ін., тобто усім тим, чим не вдавалося займатися в умовах професійного вигорання, екзистенційного «голоду». До речі, набуває гостроти потреба в отриманні якісної освіти, самореалізації в альтернативній сфері, захисті прав і свобод особистості, екологізм і т. ін. (Инглхарт, 1997).

З одного боку, дауншифтери – це ті, хто залишив кар'єру на піку у 35-40 років, втративши довіру до будь-яких соціальних інститутів, соціальної моралі, соціального середовища, з іншого – їхньою метою є віднайдіння втраченого сенсу і занять до душі, облаштування особистого гармонійного простору. До кола представників даної групи входять і люди поважного віку, які досягли певного соціального статусу у суспільстві й мають намір пожити по-справжньому, подалі від міського гамору, задимленого повітря мегаполісів. У той же час, лави дауншифтерів часто поповнюють люди різного віку через тяжкі хвороби і відчуття передчасної смерті. Саме перебування їх у межових ситуаціях сприяє пошуку власного покликання, справи життя, яка так і не була реалізована з низки причин.

Зі стародавнього світу відомі імена кініка Діогена, тирана і талановитого полководця, імператора Риму Діоклетіана, християнських сподвижників, які в той чи інший спосіб відмовлялися від земних благ і реалізували себе або ж у філософуванні, землеробстві, служінні Богу. До речі, тут варто згадати нашого співвітчизника, мандрівного

філософа – Г. Сковороду, одним зі знаменних висловів якого був: «світ ловив мене, але не спіймав», що вказує на неабияке бажання відволіктися від спокусливих принад «дольного» світу. У той же час, вибір стратегії дауншифтингу передбачає досить виваженого рішення, адже існують ризики зубожіння внаслідок відсутності стабільного джерела заробітків, втрати соціальних зв'язків тощо. Тому дане явище є більш поширеним у США, Європі, Австралії завдяки здатності населення досягати значних статків уже у середньому віці. Дауншифтер може зіткнутися з відмовою роботодавця у разі рішення про повернення на роботу за фахом.

В Україні дане явище пов'язується не тільки з проблемами екології й намаганням певної частини успішних людей перебратися на природу й виробувати екологічно чисту агропродукцію, а й із зубожінням населення, втратою житла, особливо осіб похилого віку тощо. У таких випадках йдеться не про вільний вибір людиною своєї особистісної стратегії, а про вимушений стиль життя, зумовлений несприятливими життєвими обставинами. Отже, на українських теренах процес розвитку постматеріалістичних цінностей, альтернативних культурі масового споживання, набуває своїх специфічних ознак, пов'язаних з низьким рівнем життя населення.

Загалом же представники вищезначених субкультурних рухів сповідують норми загальнолюдської моралі. Вони здатні до переорієнтації з одного виду діяльності на інший з метою відновлення гармонії між тілом і душею, цілісного розвитку людини, відстоювання ідей екологічної безпеки, боротьби за мир тощо, які є альтернативними цінностями щодо стандартів суспільства масового споживання.

Обговорення

Проблемам духовного розвитку людини як особистості присвячені праці вітчизняних і зарубіжних філософів: В. Андрущенка, М. Бердяєва, І. Васильєвої, С. Кримського, В. Ляха, М. Мамардашвілі, А. Маслоу, В. Сабадухи, Ж.-П. Сартра, Г. Ортеги-і-Гассета, П. Сауха, В. Табачковського, С. Франка, В. Франкла, Е. Фромма, В. Шинкарука, К. Ясперса та інших. Питання деперсоналізації особи у суспільстві масового споживання досліджено: У. Беком, Ж. Бодрійяром, Л. Дротянко, В. Лозовим, М. Мамардашвілі, Ортегою-і-Гассетом, П. Саухом, Л. Сідак, Е. Фроммом та ін.

На необхідності експлікації цілісності людини, її особистості на основі постнекласичної парадигми, методології синергетики акцентується увага представниками філософії освіти і педагогіки (В. Кремень, В. Ільїн, Л. Ткаченко), філософії медицини (І. Васильєва, Х. Вульф, В. Кулініченко, В. Лутай, В. Моїсєєв, М. Попов, С. Пустовіт, Ю. Хрустальов, Г. Царегородцев). Проте потребують подальшого розвитку означені підходи в соціальній філософії з врахуванням її більш широкого предметного поля, взаємодії різноманітних факторів у процесі особистісного розвитку людини.

В контексті саме соціально-філософського дискурсу вкрай актуальними є питання комплексного прогнозування наслідків впровадження у соціальну практику біомедичних, інформаційних, нейролінгвістичних та ін. новітніх технологій із врахуванням не тільки загроз руйнування цілісності, унікальності особистості, її біологічній, психологічній, духовній безпеці, а й небезпечних мікросоціальних тенденцій (посилення соціальної поляризації в суспільстві, виникнення нових біологічно вищих і нижчих класів, деформація сімейно-шлюбних відносин між поколінних кровно-родинних зв'язків тощо) й відповідних глобальних змін (входження в «постлюдську цивілізацію», «пересотворення світу»).

Висновки

Підходи до людини як особистості в її цілісності як складної багаторівневої, самоорганізованої системи має важливе не лише науково-теоретичне, методологічне, а й практичне значення. Внаслідок будь-яких однобічних підходів, абсолютизації однієї зі сторін людського ества людина постає як пасивний об'єкт зовнішніх впливів будь-якої природи. Не випадково зворотню стороною біологізаторських підходів є евгенічні проекти, намагання поліпшити «людську природу» за допомогою сучасних біотехнологій (клонування, генетичні модифікації тощо). У той же час, наслідком обмежених соціологізаторських підходів постає ігнорування природних задатків і схильностей людини, дегуманізація освітньо-соціалізаційного простору на різних його рівнях (сім'я, дошкільні дитячі заклади, школи, коледжі, ВНЗ та ін.).

У процесі формування персоналістичних підходів до особистості в західній філософії провідне значення мала саме християнська духовна традиція, оскільки саме в надрах християнської культури вперше сформувалося саме поняття «persona», розуміння особистості як духовної істоти, здатної до обожнення, трансцендентування, вільного вибору та відповідальності.

Виходячи з розуміння особистості як духовної категорії, притаманного персоналістичним підходам, не слід ігнорувати й здобутки соціо-культурних (імперсоналістичних) підходів, оскільки без розуміння особливостей соціальних впливів, зокрема сучасного масового інформаційного суспільства, неможливо зрозуміти весь драматизм духовних пошуків людини, включаючи альтернативні форми її самовизначення через належність до відповідних субкультур і рухів.

Список літератури

1. Васюк І. В. Питання самоактуалізації та самореалізації особистості студента: філософсько-антропологічні аспекти / І. В. Васюк // Вісник НАУ. Серія: Філософія. Культурологія. – 2019. - № 1 (29). – С. 86-93.
2. Potter V. R. Global Bioethics. Building on the Leopold Legacy / V.R. Potter. – Michigan: Michigan State University Press, 1988. – 203 p.
3. Хакен Г. Синергетика / Г. Хакен. Пер. с англ. – М.: Мир, 1980. – 406 с.
4. Чорноморденко І. В. Особливості характеру взаємодії особистості та суспільства в епоху глобалізації: український контекст / І. В. Чорноморденко, Ю. В. Карпінський // Вісник НАУ. Серія: Філософія. Культурологія. – 2013. - № 1 (17). – С. 22-26.

5. Ткаченко Л. Особистість у парадигмі синергетики: філософсько-освітній тезаурус / Л. Ткаченко // Філософія освіти, 2013.- № 3. – С. 28-33.

6. Максименко С. Д. Психологічні механізми розвитку і саморозвитку особистості / С. Д. Максименко // Психолого-педагогічні засади розвитку особистості в освітньому просторі: Матеріали теор.-методол. сем. АПН України, 19 березня 2008. – К.: АПН. – С. 30-37.

7. Сабадуха В. О. Концепція чотирьох рівнів розвитку сутнісних сил людини як методолого-теоретична основа сучасної філософської антропології / В. О. Сабадуха // Вісник НАУ. Серія: Філософія. Культурологія. – 2013. – № 1 (17). – С. 55-59.

8. Біблія. Бут. 1:26.

9. Васильєва І. В. Релігія та освіта в контексті духовного становлення сучасної людини / І. В. Васильєва // Практична філософія, № 1, 2014, (51). – С. 157-163.

10. Тайна человека. – М.: Изд-во Православного братства святого апостола Иоанна Богослова, 2008. – 509 с.

11. Кримський С. Б. Запити філософських смислів [Текст] / С. Б. Кримський. – К. : Видавець ПАРАПАН, 2003. – 240 с.

12. Фолі Майкл. Век абсурда. Почему в современной жизни трудно быть счастливым. – М.: Юнайтед Пресс, 2011. – 268 с.

13. Дротянко Л.Г. Масова культура і масова свідомість в умовах глобалізації / Л. Г. Дротянко // Вісник НАУ. Серія: Філософія. Культурологія. – 2013. - № 1 (17). – С. 5-8.

14. Держава і церква в Україні – 2019: Підсумки року і перспективи розвитку відносин (інформаційні матеріали) [Електронний ресурс]. – Київ: Razumkovcentre, 2019. – 70 с. – Режим доступу: http://razumkov.org.ua/uploads/article/2019_Religia.pdf

15. Мельников А. С. Экзистенциальная социология: проблема идентификации парадигмальной специфики / А. С. Мельников. – Киев, 2018. – 491 с.

16. Настояща К. В. Сучасні практики життєконструювання: вектори трансформацій у фокусі глобальних трендів / К. В. Настояща // Грані. Серія: Соціологія. – Вип. 21 (11). – 2018. – 31-39 с.

17. Бычков А. Движение Нью Эйдж как сдвиг мировоззренческой парадигмы / А. Бычков – 28.11.2014. - Электронный ресурс: <https://www.Reformed.org.ua/2/814/Vychkov>

18. Вернуться к истокам: чем традиционная культура лучше трендов «SELF-HELP» / Литературное редактирование: Анастасия Кухарук // Социальные науки. 01 июля 2019 г. – Электронный ресурс: <https://gazon.media/nauka/sotsialnye-nauki/vernutsya-k-istokam-chem-traditsionnaya-kultura-lu/>

19. Шух Тамара, "Пресса Украины".zmxn 19 Апрель 2013, 17:13; интернет ресурс: <https://uapress.info/uk/news/print/5956>

20. Инглхарт Р. Постмодерн: меняющиеся ценности и изменяющиеся общества / Р. Инглхарт // Политические исследования. – 1997. – № 4.

References

1. Vasiuk, I.V. (2019). Pytannia samoaktualizatsii ta samorealizatsii osobystosti studenta: filosofo-sko-antropolohichni aspekty [Issues of self-actualization and self-realization of the student's personality: philosophical and anthropological aspects]. Visnyk Natsionalnoho aviatsiinoho universytetu, Proceedings of the National Aviation University, 1 (29): 86-93 [in Ukrainian].
2. Potter, V.R. (1988). Global Bioethics. Building on the Leopold Legacy. Michigan: Michigan State University Press.
3. Khaken, G. (1980). Sinergetika [Synergetics]. Moscow: Mir [in Russian].
4. Chornomordenko, I., Karpinskyi, Yu. (2013). Osoblyvosti kharakteru vzaiemodii osobystosti ta suspilstva v epokhu hlobalizatsii: ukraïnskyi kontekst [Features of the nature of interaction between the person and society in the era of globalization: the Ukrainian context]. Visnyk Natsionalnoho aviatsiinoho universytetu, Proceedings of the National Aviation University, 1 (17): 22-26 [in Ukrainian].
5. Tkachenko, L. (2013). Osobystist u paradyhmi synerhetyky: filosofo-sko-osvitniï tezaurus [Personality in the paradigm of synergetics: philosophical and educational thesaurus]. Filosofiia osvity, Philosophy of Education, 3: 28-33 [in Ukrainian].

6. Maksymenko, S.D. (2008). Psykholohichni mekhanizmy rozvytku i samorozvytku osobystosti [Psychological mechanisms of personality development and self-development]. Psykholohopedahohichni zasady rozvytku osobystosti v osvithnomu prostori: Materialy teor.-metodol. sem. APN Ukrainy, 19 bereznia. Kyiv: APN [in Ukrainian].

7. Sabadukha V.O. (2013). Kontseptsiiia chotyrokhnivniv rozvytku sutnisnykh syl liudyny yak metodoloho-teoretychna osnova suchasnoi filosofskoi antropologii [The concept of four levels of development of essential human forces as a methodological and theoretical basis of modern philosophical anthropology]. Visnyk Natsionalnoho aviatsiinoho universytetu, Proceedings of the National Aviation University, 1 (17): 55-59 [in Ukrainian].

8. Bibliia. Buttya. [The Bible. Being], 1:26.

9. Vasylieva, I. (2014). Relihiia ta osvita v konteksti dukhovnoho stanovlennia suchasnoi liudyny [Religion and education in the context of the spiritual development of a modern person]. Praktychna filosofiiia, Practical philosophy, 1 (51): 157-163 [in Ukrainian].

10. Tayna cheloveka [The secret of man]. (2008). Moscow: Izd-vo Pravoslavnogo bratstva svyatogo apostola Ioanna Bogoslova [in Russian].

11. Krymskyi, S. (2003). Zapyty filosofskykh smysliv [Requests of philosophical meanings]. Kyiv: Vydavets PARAPAN [in Ukrainian].

12. Foli, M. (2011). Vek absurda. Pochemu v sovremennoy zhizni trudno byt schastlivym [The age of the absurd. Why is it difficult to be happy in modern life]. Moscow: Yunayted Press [in Russian].

13. Drotianko, L. (2013). Masova kultura i masova svidomist v umovakh hlobalizatsii [Mass culture and mass consciousness in the context of globalization]. Visnyk Natsionalnoho aviatsiinoho

universytetu, Proceedings of the National Aviation University, 1 (17): 5-8 [in Ukrainian].

14. Derzhava i tserkva v Ukraini 2019: Pidsumky roku i perspektyvy rozvytku vidnosyn (informatsiini materialy) [State and Church in Ukraine - 2019: Results of the year and prospects for the development of relationships (information materials)]. Kyiv: Razumkov centre. Retrieved from http://razumkov.org.ua/uploads/article/2019_Religia.pdf [in Ukrainian].

15. Melnikov, A. S. (2018). Ekzistentsialnaya sotsiologiya: problema identifikatsii paradigmalnoy spetsifiki [Existential Sociology: The Problem of Identifying Paradigmatic Specificity]. Kiev [in Russian].

16. Nastoiashcha, K.V. (2018). Suchasni praktyky zhyttiekonstruivannia: vektory transformatsii u fokusi hlobalnykh trendiv [Modern life-building practices: vectors of transformations in the focus of global trends]. Hrani. Seria: Sotsiologia, 21 (11): 31-39 [in Ukrainian].

17. Bychkov, A. Dvizheniye Nyu Eydzh kak sdvig mirovozercheskoy paradigmy [New Age movement as a world outlook paradigm shift]. Retrieved from <https://www.reformed.org.ua/2/814/> [in Russian].

18. Vernutsya k istokam: chem traditsionnaya kultura luchshe trendov «SELF-HELP» [Back to the origins: why traditional culture is better than the trends of "SELF-HELP". Kukharuk Anastasia (Ed.). Sotsialnyye nauki, Social sciences, 01 iyulya 2019. Retrieved from <https://gazon.media/nauka/sotsialnye-nauki/vernutsya-k-istokam-chem-traditsionnaya-kultura-lu/> [in Russian].

19. Shukh, T., Pressa Ukrainy, 19 April 2013 <https://uapress.info/uk/news/print/5956> [in Russian].

20. Inghart, R. (1997). Postmodern: menyayushchiyesya tsennosti i izmenyayushchiyesya obshchestva [Postmodern: Changing Values and Changing Societies]. Politicheskoye issledovaniya, 4 [in Russian].

И. В. Васюк

ПРОБЛЕМЫ ЛИЧНОСТИ В КОНТЕКСТЕ СОЦИАЛЬНО-ФИЛОСОФСКОГО ДИСКУРСА

В статье рассматривается проблема личности с учетом целостности человека на основе холизма, методологии синергетики. Обосновано основополагающее значение в философии персоналистических подходов к личности в контексте духовных, трансцендентных измерений собственно человеческого бытия. В работе проанализированы альтернативные потребителю формы самоопределения современного человека на основе исследования некоторых субкультур (велнес-культура, селфхелп-культура, нью-эйдж-культура, дауншифтинг и др.).

Ключевые слова: человек, личность, целостность, синергетика, духовность, свобода выбора, самоопределение как личности, альтернативные жизненные стратегии, субкультура, велнес-культура, селфхелп-культура, нью-эйдж-культура, дауншифтинг.

I. Vasiuk

PERSONALITY PROBLEMS IN THE CONTEXT OF SOCIO-PHILOSOPHICAL DISCOURSE

Introduction. The article analyzes the issues of personality development, the preservation of human identity and integrity as a biopsychosocial and spiritual being in modern society. **The aim** of this work is to study the specifics of self-determination of the person, models of life and behavioral strategies, alternative to modern mass consumer society. **The tasks are:** to substantiate the integrity of a human as a personality on the basis of holism and synergetic methodology; to analyze the issues of human determination by external social and natural factors as well as spiritual self-determination of a person; to explore the features of some modern subcultural movements in the context of alternative to modern mass society forms of self-determination, life and behavioral strategies. **Research methods** used in the article are based on the methodological principles of philosophical anthropology and social philosophy; in particular, interdisciplinary synergetic approaches, the use of systemic logical, comparative and socio-cultural methods. **Research results:** The problem of man, the formation of his subjective inner world is a cross-cutting problem in the history of philosophy. The issues of human determination, natural, biological and social factors, external conditions and man's internal self-determination as a person, freedom of choice of spiritual and cultural values, behavioral strategies and lifestyle have become particularly important in the context of socio-philosophical discourse. This idea has become quite clear due to the creation of new interdisciplinary areas that are based on the integration of biological, medical and philosophical knowledge and humanities in the second half of the XX century. In the context of the post-non-classical paradigm, the appeal to personalist approaches is of particular importance taking into account the internal mechanisms of human self-development as a person. In modern society, the processes of man's personal search, his spiritual self-determination are relevant globalization and pluralization of socio-cultural space, which contributes, on the one hand, to human freedom, expanding opportunities for individual self-determination, and on the other, increases value and semantic uncertainty of the person's search for the spiritual foundations of his rooting in the world. Thus, a modern man in the process of his personal self-determination faces the problem of preserving his own human identity, integrity and uniqueness as a biopsychosocial and spiritual being. For many people, such a pillar is inclusion to subcultural movements that aim to reorient from one activity to another in order to restore harmony between body and soul, holistic human development, advocacy of environmental security, the struggle for peace that are alternative values to standards of mass consumption society. **Discussion.** In the context of socio-philosophical discourse, the following issues are extremely important: a comprehensive forecasting of the consequences of the introduction of new technologies into social practice taking into account not only threats to the integrity, uniqueness of an individual, his biological, psychological, spiritual security, but also dangerous microsocial tendencies (a strengthening of social polarization in society, an emergence of new biologically high and low classes, a deformation of family and marital relations between generations, etc.) and the corresponding global changes (entry into "post-human civilization", "re-creation of the world"). **Conclusion.** The article demonstrates that without understanding the specific features of social influences, in particular, the influence of modern mass information society, it is impossible to understand the whole drama of human spiritual pursuits, including alternative forms of self-determination through belonging to relevant subcultures and movements (wellness culture, self-help culture, new age culture, downshifting).

Key words: human, personality, integrity, synergetics, spirituality, freedom of choice, self-determination of a person, alternative life strategies, subculture, wellness culture, self-help culture, new age culture, downshifting.